

Stanje discipline: jedna interpretacija svima omiljene kontroverzije

Michael Parenti

Institut za političke znanosti, SAD

Znanost je nešto više (i manje) od nepristranog bavljenja znanjem.* Način oblikovanja znanstvenih informacija često je predodređen vladajućim organizacijskim principima i pretpostavkama prevladavajuće paradigme.¹ Paradigmatska dominacija postiže se i održava znanosti samoj izvanjskim sredstvima, primjerice: financijskom podrškom, autoritativnim mišljenjem i ideološkom ortodoksnosti. Za očuvanje svojih nazora znanstvenici su skupo plaćali, a njihovi tlačitelji često su bili drugi znanstvenici u službi sveučilišne vlasti, države ili crkve.

Ni društvene se znanosti ne razlikuju mnogo od takvog stanja. I tu, također, etablirani stavovi pretječu moguću raspravu, potiskujući je na margine alternativne perspektive. Na taj način važna znanstvena pitanja ostaju neispitana ili se rješavaju tvrdnjama i naredbama umjesto slobodnom razmjenom dokaza i ideja. Valja reći da ortodoksnost nije ostala bez izazova, »kuća političke znanosti ima mnogo prozora«. Neke od njih lakše je otvoriti od drugih. Oni politički znanstvenici koji se tražili *aggiornamento* morali su se boriti.²

Danas postoji više raznolikih modela, koncepcijskih pristupa i polja rada nego ikada prije, što naravno ne govori mnogo. Neke su od perspektiva »mnogo ravnopravnije« od nekih drugih, pa premda ortodoksnost nije bez izazova, ona ipak vlada. Slijedi osobna interpretacija glavnog prijepora koji postoji u našoj disciplini.

Pogled unatrag: od tradicionalizma do bihevioralizma

Prevladavajuću orijentaciju u političkoj znanosti, i u manjoj mjeri u drugim društvenim znanostima, u vremenu prije drugoga svjetskog rata moguće je opisati kao meteorijsku i nesistematsku. Koncepti su rijetko bili operacionalizirani, a metode i podaci nasumice korišteni. Svrhoviti cilj istraži-

* Prevedeno iz »PS«, Vol. XVI, br. 2, Spring 1983.

1 Obveznim citatom postala je knjiga: Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, University of Chicago Press, Chicago, 1962.

2 Usporedi izvrsnu ocjenu predsjednika APSA 1981. godine. Charles Lindblom, *Another State of Mind*, *American Political Science Review*, 76, March 1982, str. 9—21.

vanja — pitanje o tome što bi trebalo postići — veoma često nije bio razjašnjen. Općenito govoreći, težina nečijeg istraživanja bila je u deskriptivnom i informativnom, a ne u teorijskom i apstraktnom. Fokus je bio usmjeren na specifične institucije, a ne na procese koji teku kroz njih. Iz tih razloga takvi istraživači ponekad su nazivani »institucionalistima«.³ Politički su znanstvenici studirali posebne političke vođe, događaje, probleme i teme, ne misleći na konstrukciju teorije vodstva, odlučivanja ili nekoga drugog općenitog predmeta. Slična je situacija bila i u sociologiji i antropologiji; u ranijoj etnologiji obično je istraživana neka grupa ili pleme s nadom da će se otkriti nešto interesantno i posebno, s minimalnom pažnjom prema širim pitanjima društvenih odnosa ili kulture.

Ukratko, glavni je fokus bio na ideografskom — na konkretnom i posebnom, a ne na nometetskom ili općem, na onome što bi moderna znanost trebala otkrivati u cilju unapređenja našega teorijskog razumijevanja i sposobnosti predviđanja i djelovanja. Kako ne bi bilo nedoumica, i prije pola stoljeća postojali su politički znanstvenici poput Arthura Bentleya i Charlesa Merriama ili sociologa W. I. Thomasa koji su riječju i primjerom pokazali svojim kolegama kako biti više empirijski u pristupu i teoretskiji u namjeri. Ali u prijeratnom vremenu, kao što to osuđuju bihevioralistički kritičari (ponešto nekorektno), empiricisti su bili novinarske raznolikosti, a teoretičari su bili iz »naslonjača«, oni su teoriju više »preli« a manje gradili. Eisenhowerovo vrijeme pedesetih godina svjedokom je pojave i prilično brzog trijumfa onog što je, manje ili više uspješno, nazvano bihevioralističkim pristupom u političkoj znanosti. Naglasak je sada bio pomaknut s ideografskog na nometetsko. Političke i društvene fenomene treba studirati, ne prvenstveno zbog njihova intrinzična interesa, već u svrhu izvođenja takvih znanstvenih hipoteza i teorija koje bi mogle biti korisne budućim znanstvenim istraživanjima. Potiče se interdisciplinarnost i politička znanost počinje s recepcijom iz drugih područja, posebice iz sociologije i psihologije. Veći je naglasak stavljen na kvantifikaciju i strogo testiranje hipoteza kako bi bile minimalizirane subjektivne impresije.

Bihevioralisti su težili izbjegavanju vrijednosnih sudova o vlastitom predmetu. Njihov zadatak nije bio da svijet prosuđuju, već da ga izučavaju. Iznimni tradicionalni politički znanstvenici kao James MacGregor i E. E. Schattschneider bili su stanju napisati knjige s takvim uvažavajućim naslovima kao *Congress On Trial* i *The Semisovereign People*, ali bihevioralističke studije Kongresa i interesnih grupa ne bi sadržavale takva »subjektivna pretjerivanja« i koncentrirale bi se na sistemska ocrtavanja procesa kao takvog. Pitanja o vrijednosnom značaju istraživanih pojava ostavljena su moralističkim filozofijama.

Bihevioralistički utjecaj uskoro se osjećao u cijeloj profesiji. U akademskim su časopisima iscrpne egzogeze, pisane kitnjasto i strpljivo gušćim perom, ustupile mjesto studijama pisanim u obliku formula, kvantificiranim, kao da ih je pisao kompjutor. Isti trend moguće je promatrati i u sociologiji:

3 Valja imati na umu da su termini poput: »institucionalisti«, »bihevioralisti«, »centristi«, »radikali« itd. sami po sebi neprecizna određenja različitosti, varijacija i nijansi. Postoje podijeljena mišljenja o tome koga je moguće kako označiti.

ako je 1940. godine studija ulične bande u Bostonu imala naslov kao knjiga Williama Foot Whytea *Street Corner Society*, sada bi istraživanje imalo prikladniji naslov: *Mrežna teorija, interakcijski oblici, statusna analiza i konflikti dodjele uloga: slučaj ulične bande kao male grupe*.

Mnogi institucionalisti dočekali su biheviorizam sa skepticizmom i neprijateljstvom. Zauzvrat, bihevioralisti su stariju političku znanost otpisali kao »lanjski snijeg«. U ranim šezdesetim godinama bio bi mladi nastavnik u potrazi za radnim mjestom, na nekom departmanu političke znanosti nepoznatog ili podijeljenog uvjerenja, strogo upitan: »Da li ste vi bihevioralist ili institucionalist?« Naučeni odgovor, kako on koristi »najbolje iz oba pristupa«, ne bi ga poštedito daljnjeg ispitivanja.

U ranim šezdesetim godinama bihevioralisti su zauzimali visoke pozicije u disciplini. U kratko vrijeme već je izgledalo da svaki departman treba da ima svog »računača«. Bilo bi pogrešno takav uspon pripisivati samo intelektualnim sredstvima. Odlučujući utjecaj imali su faktori koji imaju veoma malo zajedničkog sa znanstvenim dijalogom. Najznačajniji argument bihevioralističkog uvjeravanja bila je ogromna financijska podrška fondacija, vlade, korporacija i ostalih interesa koji su bihevioralističku znanost smatrali korisnom. U ranim šezdesetim godinama samo je Pentagon potrošio 25 milijuna američkih dolara na ono što su oni nazivali »Istraživanja u društvenoj znanosti«. Za studije obrane potrošeno je 14 milijuna dolara u institucijama poput Rand Corporation, Institute for Defence Analysis i Research Analysis Corporation. Svake su godine sveučilišta i njima pripadajuće organizacije dobivali 10 milijuna dolara. Iz vladinih fondova odlazilo je približno 500 tisuća dolara u one sektore »društvene znanosti« koje su podržavale industrijske firme. Svemu tome treba dodati 3 milijuna, poklonjena od različitih fondacija, i nešto manje, ali još uvijek značajne svote iz sveučilišnih izvora, individualnih poklona i privatnog biznisa.

Potaknut takvim bogatstvom nikao je niz »centara«, »instituta«, »projekata«, »savjeta« i »programa«, nudeći istraživačima novac kakav tradicionalni znanstvenici nisu ni sanjali, a kao što se pokazalo, niti ikada dobili. Novac je odlazio međudisciplinarnim timovima bihevioralista koji su proizvodili elaborirana istraživanja poput: američki vojnici, glasačko ponašanje u zemlji i inozemstvu, odlučivanje u zajednici, društveno neprihvatljivo ponašanje, studentski protesti, gradske pobune, sistemi upravljanja, kompanije za prodaju štednih jboveznica, kampanje za vojnu regrutaciju, tehnike lobbya, kulturni sistemi jugoistočne Azije, ustanci i protustaničko djelovanje u zemlji i inozemstvu.

Bez obzira da li je riječ o razvoju novih tehnika za pokrivanje poreznih opterećenja, stvaranju prilagođenih potrošača i radnika na pokretnoj traci, pokornijih stanovnika gradskih jezgri i azijskih seljaka, timovi društvenih znanstvenika — uključujući bihevioraliste političke znanosti — bile su tu sa sjajnim i ponekad okrutnim idejama. Oni nisu nikada definirali nove ciljeve ili propitivali ideološke premise svojih patrona, ali su uvijek bili spremni pronaći načine opravdanja ciljeva ekonomske i političke elite, koja je tako dobro plaćala njihov talent. Njihov zadatak nije bio promijeniti svijet, već pomoći moćnicima u kontroli nad njim. Kako je »Savjetodavni komitet vladinih programa u bihevioralističkim znanostima« ponosno izvijestio 1968. godine: »Bihevioralističke znanosti jedan su od važnih izvora informacija, ana-

liza i objašnjenja individualnog i grupnog ponašanja, te tako bitan i veoma značajan instrument moderne vlade.

Pišući nedavno u »PS«-u, Joseph LaPalombara napomenuo je kako politički znanstvenici mogu biti od koristi bankama i korporacijama u utvrđivanju kako politički uvjeti u inozemstvu mogu djelovati na sigurnost i profit njihovih poslovnih investicija. »Prošli su dani kada su banke i korporacije koje djeluju u inozemstvu mogle jednostavno pozvati svoje vlade, diplomaciju i (ili) bojne brodove da nemirne domoroce održe u pokornosti«, kaže LaPalombara. Sada se one moraju baviti nemirnim domorocima na »dobro informiranoj osnovi«, odnosno na propulzivnom području »analize političkog rizika«. Ako politički znanstvenik želi biti od koristi tim »inteligentnim bankarima i korporacijskim menadžerima«, on mora biti spreman da svoje teorije o političkom ustanku, stabilnosti i provođenju politike primijeni na način koji će služiti potrebama porasta profita multinacionalnih kompanija. Za takvu uslugu krupni je biznis spreman »platiti velike pare«; »to je opojan izazov«, mudro zaključuje LaPalombara.⁴

Premda su bihevioralisti činili manjinu u samoj profesiji, oni su svojim istraživanjima, fondovima, savjetodavnim tijelima, kontrolom nad diplomskom nastavom, putem APSA (Američko udruženje za političku znanost) i APSR (službeni časopis APSA *The American Political Science Review*, op. prev.) određivali sadržaj i pravac profesije i postavljali implicitne ideološke granice i standarde profesionalnog uspjeha.

Postbihevioralistički izazov

U kasnim šezdesetim godinama, u vrijeme gradskih nemira i antiratnog protesta, mnogi članovi discipline negoduju zašto politička znanost nije objasnila, pa čak ni naznačila neke važne događaje. Aktivniji postbihevioralistički kritičari, kako ih je nazvao David Easton, organizirali su se u »Odbor za novu političku znanost« (Caucus for a New Political Science) pod vodstvom Marka Roeloffsa i Christiana Baya. Neki su od njih zahtijevali da bihevioralistička znanost bude instrument nemoćnih, a ne više moćnih. Neki su jednostavno bili luditi koji su željeli porazbijati kompjutore i vratiti se jednostavnom engleskom jeziku. Neki su zahtijevali da se politička znanost vrati vriednosnim pitanjima. Drugi su smatrali da je bihevioralistička znanost itekako upletena u skrivene vrijednosti i to one konzervativne. Slijedi ono što smatram značajnom kritikom bihevioralizma od strane postbihevioralista.

(1) Bihevioralisti su u potrazi za općenitim prenatlašavali sam proces i zanemarivali sadržaj i smisao političkih događaja i sistema. Proces, apstrahirani od svoje konkretnosti, vode prema ahistorijskoj redukciji. Stoga može biti točno da su u procesu odlučivanja i Napoleon i njegov sluga, jedan za carstvo, a drugi za carevo domaćinstvo. Obojica organiziraju ljudstvo, uspostavljaju prioritete i kontroliraju izvršenje. Vjerojatno bi netko mogao iz-

⁴ Joseph LaPalombara, *Assessing the Political Environment for Business: A New Role for Political Scientists?*, »PS«, 15, Spring 1982, str. 180—186. U siječnju 1983. je u »APSA Personnel Service Newsletter« CIA oglašavala: »Analitičari za posao na područjima političkih promjena u trećem svijetu... treba da imaju interesa za političku promjenu, revolucionarne organizacije, djelotvornosti i sposobnost režima.«

graditi model odlučivanja koji bi bio primjenjiv za obojicu, ali bi time zanemario sadržajne razlike odluka koje su mnogo značajnije od općih oblika ponašanja i procesa. Teorija odlučivanja izvedena na takav način bila bi besmisleni proizvod. Postavlja se pitanje da li je i sam proces pravilno shvaćen ako je tako krajnje razdvojen od samog sadržaja interesa i moći, svrhe i postojeće politike.

(2) Kako su bihevirolističke studije postajale sve razrađenije i kompleksnije, tako se činilo da problemi koje istražuju postaju sve uži i beznačajniji. U samom zahtjevu za preciznošću postavljenog postupka nalazila su se ograničenja u vrsti predmeta koji se mogao analizirati. Izgleda da je metodološka planina stvorila intelektualnog miša, reproduciranje istraživanja često nazvanih: »Što veći broj glasača, to veće glasanje.«

(3) Bihevirolistička znanost razvila je znanstvenu opremu, a to je ostavljalo dojam kako je bihevirolistički pristup rigorozniji nego što je u stvari bio. Svatko tko je radio statističkim materijalom i metodama razumije, veoma čestu, dvojbenu, elastičnost i neodlučnost pri radu s takozvanim »čvrstim podacima«. Preciznost i objektivnost bihevirolizma više su privid nego realnost. Upravo u želji očuvanja takvog izgleda znanstvene neutralnosti, bihevirolisti su često izabirali neutralne i nekontroverzne predmete istraživanja. Ako je politika povezana s »furijskim privatnog interesa«, kao što to kaže Marx, to nikada ne bismo mogli dokučiti iz dosadnih članaka objavljenih u vodećim znanstvenim publikacijama. Umjesto neutraliziranja istraživača, bihevirolisti su neutralizirali i tako uništili svoj predmet istraživanja.

Taj problem nije jedinstven samo za političku znanost. U psihoanalitičkim časopisima u pedesetim godinama moglo se pročitati, za osobu koja ima seksualnih osjećaja, ovakav opis: »Klijent koji usmjerava svoje osjećaje prema libidonožnom objektu«. Teško je reći u kojoj se mjeri stvar znanosti takvom terminologijom unapređuje, ali zasigurno ona dobro služi pretenzijama znanosti. Visokoapstraktni rječnik ostavlja dojam promatračeve neutralnosti i distance, a u stvari je predmet istraživanja razvodnjen, često na račun njegova unutrašnjeg značenja.

(4) Svojim naglaskom na procese, bihevirolisti su veoma često previdali društvene efekte. O rezultatima neke politike oni misle u vrijednosnim terminima koje ne žele izreći. Ali, najveći dio njihovih kritičara nije ni tražio da oni prave procjene (premda mnoge skrivene postoje u bihevirolističkoj literaturi), već da pruže sistematski opis posljedica: tko od nečega ima koristi, tko plaća, zašto i kako, što nam to može reći o distribuciji moći i o funkcioniranju demokracije — i druga slična pitanja. Na kraju krajeva, postoji razlika između: (a) vrijednosnih sudova o empirijskoj pojavi i (b) empirijskog istraživanja vrijednosno opterećenih pojava. Želja da izbjegnemo prvo ne bi nas trebala dovesti od toga da zanemarimo drugo.⁵

(5) Najveći dio bihevirolističke literature počivao je na pretpostavci da su procesi i output političkog sistema uglavnom korisni. Ako proces funkcionira pravilno, pretpostavlja se da je i poželjan. Strast s kojom su bihevirolisti stavljali svoju znanost na raspolaganje vladi, vojsci i korporacijama upravo počiva na uvjerenju da je postojeći društveni poredak dobar. Tako je

⁵ Studije »public policy outputs« i načini njihove analize pojavili su se u sedamdesetim godinama.

na dobrobit sve što povećava sistemsku mogućnost vrednovanja, predviđanja i kontrole ljudskog ponašanja. Bihevioralističko uvjerenje je sve prije nego vrijednosno slobodno; postoji implicitno (često i eksplicitno) prihvaćanje dobrih i loših strana našega ekonomsko-političkog sistema. Takvo prihvaćanje unaprijed isključuje istraživanja nekih važnih problema ili takva istraživanja proglašuje neznanstvenim izletima u ideologiju.

Etabrirani bihevioralisti, suočeni s takvom vrstom kritike, ne bi odgovarali pružanjem protuargumenata, već napadom na ličnost takvog kritičara. Oni bi optužili svoje kritičare za neznanstvenost, ideološki orijentiranu mistifikaciju profesije.⁶

Radikali versus centrista

Ubrzo nakon formiranja grupe »Caucus« postalo je jasno da je postbihevioralistička kritika radikalna, usmjerena manje na specifični istraživački model, nego na ideološku maticu bihevioralista i tradicionalista. Bihevioralistička metoda, kao takva, nije bila razlog koji bi političke znanstvenike odveo od istraživanja nedemokratskih i plutokratskih osobina političkog sistema (premda su neke tehnike ohrabrivale uski, konzervativni istraživački pristup), prije je to bilo neispoljeno centrističko političko uvjerenje onih koji su koristili tu metodu. Nije potrebno diskreditirati statističke metode, već razloge zbog kojih su one korištene samo za pitanja koja pristaju u granice centrističke paradigme. Studije slučaja bile su korisne, ali zašto su postojale samo neke vrste studija slučaja?⁷ Međudisciplinarni pristup bio je koristan, ali zašto samo iz sociologije i psihologije, a ne iz ekonomije? Zašto prepustiti političku ekonomiju centrističkim ekonomistima, koji taj predmet, zauzvrat prebacuju u sferu politike?⁸

Danas centrističke predrasude još uvijek dominiraju istraživačkim temama u našoj disciplini. Usporedi slijedeće:

— Odnosi između industrijskih, kapitalističkih zemalja i trećeg svijeta opisuju se kao (a) »dependencija« i »interdependencija« i kao jačanje obostano korisnog »razvoja« i »stabilnosti«, umjesto kao (b) imperijalizam koji eksploatira zemlju, radnu snagu i resurse slabije nacije u korist povlaštenih klasa u industrijskoj i u nerazvijenoj zemlji.

— SAD i ostala društva »demokratskog kapitalizma« održavaju se, kako se govori, zbog (a) konsensusa vrijednosti koji je odraz približnosti zajedničkih interesa ili interesnogrupnog pluralizma koji se odvija prema prihvaćenim pravilima igre, a ne zbog (b) klasne moći i dominacije.

6 Čitalac se može prisjetiti verbalnih napada na sastanku APSA 1968, i 1969. godine. Usporedi i pisma protiv »Caucus«-a u »PS«, u istom vremenu, i moj odgovor (»PS«) Fall 1969) na komentare Antony Kinga, Roberta Dahla i Karla Deutscha.

7 Studije slučajeva koji propituju pluralističke pretpostavke centrista G. William Domhoff, *Who Really Rules?*, New Brunswick, N. J. Transaction Books, 1978; Mathew Crenson, *The Unpolitics of Air Pollution*, John Hopkins University Press, Baltimore 1970; Michael Parenti, *Power and Pluralism: A View From the Bottom*, »Journal of Politics«, 32, August 1970, str. 501—530.

8 Usporedi diskusiju o podijeljenoj nadležnosti nad studijama moći novca između političke znanosti i ekonomike u: Henry Bretton, *The Power of Money*, SUNY Press, Albany, N. Y., 1980.

— Fragmentacija moći u političkom procesu ukazuje na (a) fluidnost i demokratizaciju utjecaja, a ne na (b) koncentriranje i strukturiranje moći na neodgovoran i nedemokratski način.

— Za milijune onih koji odbijaju glasati pretpostavlja se da (a) ili su suglasni s izbornim rezultatima ili se time manifestira ozbiljan nedostatak osjećaja građanske dužnosti što ima krupnih teškoća za demokraciju, ali ne kao (b) manifestacija opravdanog otuđenja i želje za smislenijim izborom od onoga što je ponuđen dvopartijskim sistemom.

— Usadivanje konvencionalnih vrijednosti i vjerovanja opisuje se kao (a) politička »socijalizacija« i »učenje« i implicitno ili, ponekad, eksplicitno tretira se kao napredak i željeni proces, umjesto kao (b) indoktrinacija koja ograničuje i iskrivljuje kritičke demokratske percepcije.⁹

Za svaki od navedenih slučajeva centristi nam ne odgovaraju zašto su izabrali varijantu »a« i osjećaju se slobodnim ignorirati analize i dokaze u prilog varijanti »b«.

Radikalna primjedba centristima nije u tome što oni izbjegavaju važna vrijednosna pitanja, već što je njihov rad prožet neispitanim vrijednostima koje tretiraju kao empirijske istine, dok istovremeno empirijske hipoteze radikala odbacuju kao polemičke i vrijednosne sudove. Centristi izjavljuju da su nepristrani i nepolitizirani. Ali, određenje što je nepristrano i samo je kranje pristrana stvar. Radikali tvrde da je matica političkih znanstvenika nepristrana po tome što svoje ideološko opredjeljenje za liberalni kapitalizam i vlastitu interesnu poziciju u takvom sistemu rijetko eksplicira. Zaista, svojim ideološkim interesima najbolje služe upravo poricanjem postojanja takvih interesa.

Zauzvrat, centristi optužuju ljevičare za napuštanje dovoljne distance prema političkim događajima i za motiviranost ideološkim obzirima. »Mi želimo studirati svijet kakav on jest«, kažu, »ali radikali ga žele promijeniti. Oni žele unijeti pristanost u našu znanost.« Uistinu, centristi su i sami »do ušiju« u političkoj pristanosti. Već smo spomenuli LaPalombarin neapologetski poziv disciplini da pomogne bogatima i moćnima u rješavanju prekomorskih »nezgodnih« situacija. Evron Kirkpatrick, koji je bio direktor APSA više od 25 godina, rekao je 1981. godine u svom govoru: »Uvijek sam vjerovao da znanje, koje mi posjedujemo kao znanstvenici, treba osigurati bazu kako bi drugi, ili mi sami, igrali aktivnu, utjecajnu i ispravnu ulogu u vladi i politici«. Nastavio je navođenjem imena brojnih znanstvenika koji su zauzimali javne funkcije, radili u političkim kampanjama ili radili kao funkcionari u različitim svojstvima.¹⁰

Njegove primjedbe nisu izazvale prosvjed u znanstvenim krugovima. Čini se da nema ničega lošeg u političkom aktivizmu ako je unutar »raznolikosti« matice i tako dugo dok ima »ispravnu ulogu« u vladi, a ne prosvjeduje protiv vlade. Centristi se nikada nisu potrudili da opravdaju taj dvos-

9 Nemaju svi centristi takvo mišljenje. Ja govorim o glavnim tendencijama. Usporedi raspravu u Lindblom, *op. cit.*

10 »PS«, ljeta 1981, str. 597. Govor je održan u povodu dodjele nagrade »Pi Sigma Alpha« od »National Capital Area Political Science Association«, političkim znanstvenicima koji su značajno pridonijeli »jačanju veza i odnosa između političke znanosti i javne vlasti«.

truki moral. Također nisu nikada objasnili kako samo uspijevaju izbjeći uvođenje politike u svoju znanost, dok tako revno i ponosno unose svoju znanost u politiku.

Radikali ne poriču da oni žele promijeniti svijet. Koliko god bilo važno istraživanje, ono je rijetko neutralno u svom efektu: ono ili izaziva ili podržava status quo. Ali, oni isto tako žele i proučavati svijet. Zbog toga su radije postali profesori nego lokalni aktivisti. U svakom slučaju, može se zagovarati da aktivizam i iskustvo pridonose bogatstvu uvida i obogaćuju znanstveni rad (premda za to nema garancije) i da ideologija sama po sebi nije loša stvar, osim neispitana ideologija. Važno je imati znanstveni rad širih ideoloških vidika kako bi se otvorila neistražena pitanja i testirala centristička ortodoksija. Zaista, to zahtijeva vrijeme. Nije potrebno postati marksist da bi se uvidjelo kako je nešto veoma loše s ovim društvom. Ni ekonomisti matice niti politički znanstvenici neće doći s novim odgovorima ako ne počnu postavljati nova pitanja.

Znanstvenici s protuslovnim gledištima mogu imati svoje »slijepe mrlje«, ali je isto tako vjerojatno da nemaju »slijepe mrlje« matice. Nije slučajno da studije odnosa između kapitalizma i političkog sistema rade lijevi znanstvenici, problem koji uglavnom centristi nisu taknuli. Nije slučajno da feministički društveni znanstvenici pronalaze nove stvari o doprinosu žena kulturi i povijesti i razvijaju studije iz aspekta rodova, koje muškarci nisu nikada mogli zamisliti kao predmet istraživanja. Isto tako, nije slučajno da crni znanstvenici ukazuju na veliki dio povijesti, moći i društvene stvarnosti definiran iz perspektive bijelaca, dok su njihove bijele kolege smatrali da su te teme izvan rasnih relacija. Ukratko, »nova« ideologija može nam ukazati na stvari koje previda uspostavljena ortodoksija.

Radikalni znanstvenici, posebice marksisti, najzainteresiraniji su za teorijska pitanja, ona koja se odnose na političku opresiju, sistemski konflikt, odnose bogatstva prema moći, kapitalizma prema politici. Marksiste interesiraju kako tekući politički događaji, tako i one unutrašnje snage koje daju koherenciju i općenitost na prvi pogled raznolikim fenomenima. Čini se da bi to trebalo biti znanstveno posvećenje. Najveći dio političkih znanstvenika prosuđuje marksizam izvan znanstvenih okvira. Kada referiraju o marksizmu, oni ne osjećaju nikakvih znanstvenih obveza. Naša akademska literatura, prikazi knjiga i diskusije, prepuni su »pljusaka« nespecificiranim marksistima koji su, vjerojatno, rekli stvari za koje nikada nisam čuo da su ih izrekli marksisti. Takvi lopovluci uglavnom nisu opterećeni bližim poznavanjem predmeta koji omalovažuju.

Marksizam je progнан ali ni za trenutak nije zaboravljen. Premda je proglašen »simplicističkim«, »dogmatskim«, »irelevantnim«, on je itekako centristima na umu. To je druga velika paradigma koja kruži buržoaskim znanstvenim svijetom kao sablast, opetovano (postrance) spominjan s pohvalama kojima ga se želi obuhvatiti, a da mu se ne mora suprotstaviti.

Idejni sukob centrista i ljevičara, kao što je s većinom klasnih idejnih konflikata, snažno je pod utjecajem materijalnih faktora. Centristi kontroliraju najveći dio fondacija, fondova, profesionalnih časopisa, stipendija, post-diplomskih programa, fakultetskih imenovanja i napredovanja. Posljedica toga je što samo nekoliko koledža ima dvojicu ili trojicu marksista na fakultetima, ako i toliko. Uobičajeno je da se lijevi nastavnici suočavaju s ozbiljnim

teškoćama pri zapošljavanju i napredovanju. U posljednje je vrijeme financijska nužda postala dobro došla prilika za čistku mladih i »krivovjernih« nastavnika, premda oni nisu jedine žrtve.¹¹

Oslanjajući se na položaje u rješavanju znanstvenih pitanja, mnogi pružaju prednost sedativu »vjernosti« u odnosu na stimulans »krivovjernosti«. Bitke posljednjih petnaest godina ipak nisu bile uzaludne. Zamor novog života u našoj profesiji osjeća se u široj ideološkoj lepezi tema, izlaganja i seminara na godišnjim skupštinama, u prodaji knjiga i tekstova s alternativnom perspektivom i u postojanju časopisa kao *New Political Science* i *Politics and Society*.

Neke su stare linije podjele zamagljene. Neki tradicionalisti na svoj rad »navlače bihevioralističko odijelo«. Isto tako, postoje i behavioralisti koji su se odrekli sna o izgradnji sistema znanstvenih zakona i koji su se vratili institucionalističkim problemima kao: što se događa u kongresu i zašto neki ljudi postaju predsjednici. Tu su i svjetionici u matici, poput Roberta Dahla i Roberta Lanca, koji se sada nazivaju demokratskim socijalistima. Postoje i radikalni koji više ne napadaju »establishment«, jer mu već dulje vrijeme pripadaju. Postoje i pluralisti koji se, suočeni s današnjom ekonomskom realnošću, igraju klasne analize, premda nemaju hrabrosti da to tako nazovu. A tu su i marksisti koji se zalažu za pluralistički pogled s obzirom na ulogu države u klasnoj borbi.

U međuvremenu, snažne sile izvan granica naše profesije prekidaju naše meditacije. Stvarnost nadvladava naše paradigme. Vremena se mijenjaju. Stari aranžmani odumiru čak i dok se novi još ne mogu roditi.

Preveo s engleskoga:

Ivan Grdešić

11 Čistke sve više provode administratori, a ne predstojnici departmana. Ponekad ključnu ulogu imaju političari i desno orijentirani mediji, kao u slučaju Bertell Ollmana i nekih drugih. U pedesetim godinama nastavnike su izbacivali kongresni, državni i sveučilišni komiteti »lovaca na vještice«. Usporedi izvrstan rad na tu temu Ellen W. Schreder, posebno *An Obligation of Candor: The Academy's Response to Congressional Investigating Comities*, na skupu Američkoga historijskog udruženja u prosincu 1982. godine. Sudeći lijevim nastavnicima kao nesposobnim za nezainteresiranost ili »pravu« znanost, centristi su mogli da ih ne prime na posao, opravdavajući se zaštitom akademskih standarda. Takav je argument bio upotrebljen prilikom odbijanja profesure (tenure) Samuelu Bowlesu na Harvardu. Tada su neki optuživali da marksistička ekonomija nije ni znanstvena niti je ekonomija.